

Louis Ph. Sloos, *Onze Slag bij Waterloo: De beleving van de overwinning op Napoleon in Nederland*. (Nijmegen: Uitgeverij Vantilt, 2015) 300 p. ISBN 978-94-60042-08-9.

Van de meer dan twintig grote veldslagen die Napoleon in de jaren 1793-1815 heeft geleverd, is de Slag bij Waterloo wel de bekendste; zeker bij het grote publiek. De Slag bij Waterloo was de apotheose van de militaire campagne die Napoleon was gestart om zijn keizerlijk regime veilig te stellen, dat hij direct weer had geïnstalleerd nadat hij, tot ontzetting van de in Wenen bijeengekomen geallieerde mogendheden, in maart 1815 uit zijn verbanningsoord Elba was teruggekeerd. Waterloo bracht Napoleon echter noch zekerheid, noch tijdwinst. Integendeel, de Slag betekende het definitieve einde van zijn politieke en militaire heerschappij.

Op 18 juni 1815 leed het Franse leger een beslissende nederlaag bij Braine-l'Alleud (Eigenbrakel) tegen het gecombineerde Engels-Nederlandse leger en Pruisische hulptroepen die op het laatste moment op het toneel verschenen. Aanvankelijk was ook de naam Slag bij La Belle Alliance in zwang en Napoleon sprak van Slag bij Mont-Saint-Jean. De keuze voor Waterloo was die van Wellington, de commandant van de Engels-Nederlandse legermacht. Wat aantallen militairen en doden en gewonden betreft was de Slag bij Waterloo een van de grootste en verschrikkelijkste van de Napoleontische oorlogen; alleen overtroffen door de Slag bij Leipzig. Meer dan 188.000 militairen waren bij Waterloo betrokken, waarvan er binnen amper negen uur bijna 11.000 zouden sneuvelen en meer dan 35.000 gewond zouden raken. Die aantallen stijgen nog aanzienlijk als ook de slagen bij Ligny, Quatre-Bras en Waver, die aan Waterloo voorafgingen of in de periferie hiervan plaatsvonden, worden meegeteld. De omvang en de verschrikking droegen ertoe bij dat Waterloo niet snel werd vergeten. Op de lange termijn was het echter Napoleon's ondergang die aan de naam verbonden zou worden en Waterloo tot een internationaal bekende metafoor zou maken voor het absolute einde van de carrière en ambities van een persoon. Zo doet de vreemde paradox zich voor, dat uiteindelijk niet de overwinnaar maar vooral de grote verliezer Napoleon zijn stempel op de veldslag heeft gedrukt. Mede door de dynamiek van deze paradox is Waterloo tot de verbeelding blijven spreken. De viering van de tweehonderdste verjaardag gaf internationaal dan ook aanleiding tot vele activiteiten. Wie bekend is met de website van La Fondation Napoleon, één van de grotere internationale Napoleontisch wetenschappelijk historische platformen, kon in 2015 week na week reeksen van aan de *bicentenary* gerelateerde activiteiten voorbij zien komen, van muziekkuitvoeringen en re-enactments tot wetenschappelijke congressen in Frankrijk, Engeland, België en Duitsland. In Nederland is het Waterloogeweld relatief beperkt gebleven. In het nationale programma van 200 jaar Koninkrijk, dat op 26 september 2015 officieel werd afgesloten, kwam Waterloo bijvoorbeeld niet voor. Ook het aantal Waterloosymposia in Nederland is over-

zichtelijk gebleven en dat zelfde geldt voor het aantal aan Waterloo gewijde publicaties.

Een van de publicaties die in het kader van 200 jaar Waterloo is verschenen, is *Onze Slag bij Waterloo* van Louis Ph. Sloos. Sloos is militair historicus en boekwetenschapper en werkt als conservator literatuur en bibliothecaris bij het Nationaal Militair Museum. Eerder publiceerde Sloos over de Nederlandse militaire boekcultuur. Vanuit de militair-boekhistorische discipline is Sloos zich er zeer van bewust dat de Waterloo-literatuur omvangrijk is. Zijn doel is dan ook om Waterloo vanuit wat minder bekende en ongebruikelijke invalshoeken te belichten om toch nog iets origineels toe te voegen aan hetgeen er al in twee eeuwen verschenen is. De invalshoeken die Sloos hiervoor kiest zijn: de opbouw van het Nederlandse leger direct na het herstel van de onafhankelijkheid, met vooral aandacht voor de rol van vrijwilligers; de zorg voor de vele doden en gewonden na de slag; de toeristische dimensie; de nationale cultus rond Waterloohelden en -veteranen; de nazorg voor oorlogsinvaliden en weduwen en wezen van gesneuvelde militairen; vormen van nationaal gedenken; de betekenis van Waterloo voor het militair-historisch onderzoek in Nederland en de slag in de kunst, literatuur, kunstnijverheid en volkscultuur. Na een introductie, waarin de slag zelf kort wordt beschreven, behandelt Sloos de bovenstaande thema's in de hierboven gepresenteerde volgorde in acht afzonderlijke hoofdstukken, om met een kort nawoord te eindigen over de betekenis van 'onze slag'.

De bovenstaande opsomming laat al zien dat Sloos inderdaad onderbelichte thema's weet te presenteren, die voor historici van verschillende disciplines aantrekkelijk zijn. Zo is zijn onderzoek naar de vrijwilligers in de jaren 1813-1814 een welkome aanvulling op de literatuur die in de afgelopen tijd over de overgangstijd en de vestiging van het koninkrijk van Willem I verschenen is. Even oorspronkelijk zijn de bijdragen over de gewondenverzorging en de nazorg voor oorlogsinvaliden en nabestaanden. Wat het eerste betreft is het voor onderzoekers van de Bataafs-Franse en Napoleontische tijd weer interessant om bekenden als de Leidse hoogleraar Brugmans tegen te komen, die met de hospitaalzorg werd belast. Wat het laatste betreft, wordt een eerste, zij het nog voorzichtige aansluiting met internationaal onderzoek op dit terrein gevonden.

Sloos is daarmee goed in zijn opzet geslaagd om nieuw en oorspronkelijk materiaal aan de Waterlooberg toe te voegen. Hij doet dat ook met oog voor veel detail en met groot enthousiasme, al is zijn stijl hier en daar wat stroef. Iets minder geslaagd zijn echter zijn algemene historische beschouwingen die gerelateerd zijn aan de ondertitel van het boek: *De beleving van de overwinning op Napoleon in Nederland*. Door de hoofdstukken heen meandert een beschouwing over Waterloo als nationaal fenomeen en bindend element en in de inleiding wordt de betekenis van Waterloo voor Nederland expliciet als onderzoeksdoel genoemd. De analyse

van de nationale betekenis van Waterloo gebeurt uiteindelijk echter weinig systematisch. Uit verspreide passages valt op te maken dat de verankering van Waterloo te maken heeft gehad met algemene militaire, politieke, economische, psychologische en historische ontwikkelingen, een groeiende Napoleoncultus en specifieke Nederlandse factoren. Aan specifiek Nederlandse factoren worden in afzonderlijke delen de ligging van Waterloo, het grote aantal slachtoffers, de militaire terugkeer van Nederland in de internationale arena, de deelname van vrijwilligers in het leger en de relatie met de onafhankelijkheidsstrijd genoemd. Hoe deze onderdelen zich nu tot elkaar verhielden en met name welk gewicht aan elk hiervan kan worden toegekend, wordt echter niet nader uitgewerkt. De slotconclusie blijft verder ook beperkt tot een kort nawoord, waarin wordt geconstateerd dat Waterloo van 'beleving' naar 'belangstelling' is getransformeerd. Zonder verdere definiëring blijven deze begrippen echter wat leeg en, welbeschouwd, onderling uitwisselbaar. Zo zou je het groeiend enthousiasme voor re-enactments met goede reden ook als een groeiende behoefte aan 'beleving' in plaats van aan 'belangstelling' kunnen zien.

Sloos levert echter met 'Onze Slag bij Waterloo' als militair- en boekhistoricus en conservator prima vakwerk. Waar het boek van De Jong, Schoenmaker en Van Zanten over Waterloo dat eveneens in 2015 is verschenen, zich ontrolt als een film, neemt Sloos de lezer bij de arm om hem of haar als een bezoeker aan een tentoonstelling, met kennis van zaken zijn schatten te laten zien. Dat heeft zich in zijn publicatie niet alleen vertaald in een aansprekende verzameling van informatie en oorspronkelijke studies maar ook in een fraai en rijk geïllustreerd overzichtswerk van de beeldcultuur van Waterloo. Daarbij is in lijn met de auteursdoelstelling niet het overbekende schilderij van Pieneman van Wellington en de Prins van Oranje als omslagontwerp gekozen maar een relatief onbekend schilderij van J.J. Eeckhout van een marketentster met kind. Een door zijn tegenstelling – een kind op de voorgrond met aanstormende soldaten op de achtergrond – sterk beeld, dat de dynamische paradox van Waterloo, zij het weer op andere wijze, nog eens onderstreept.

Johan Joor

Internationaal Instituut voor Sociale Geschiedenis